

cedir de França. En canvi és ja molt dubtós si és més antic en el Sud o en el Nord de França, i totes les indicacions són que és mot genuí i generalitzat des d'antic tant en occità com en francès: en una llengua i altra es documenta molt copiosament, sense interrupció, i amb ample descabdellament semàntic i derivatiu, des del S. XII.

En llengua d'oc les dades abunden des d'abans de la meitat del segle, i ja hem vist que la de 1010 ha de valer més aviat com a tolosana. Un *bastard*, possiblement personatge respectable i poderós, presta garantia en una escriptura de cessió de drets a un poderós priorat benedictí de l'Albigès, aproximadament en l'any 1148: «d'aquesta pennora e d'aquesta paraula a mandada guirentia *Bastards*, e lauszada, e tot so destrec a Deu e sanc Peire del Segur, s'om tort l'en fasia»;¹ i ja cap a 1160 el trobem amb caràcter més apellatiu *Girart bastarz* en un altre cap del país, cap a Valence du Rhône (ibid., 98.19); apareix inequívocament com a apellatiu en textos literaris del S. XII, com la *Chansó d'Antiocha*, i ja figuradament aplicat al vocabulari híbrid d'un italià que parla llengua d'oc, en Peire d'Alvernhe (Appel, *Chrest.*, 6.85, 80.77). No m'entretinc a demostrar que el fr. *bâtard* és mot fermament arrelat des del mateix segle, perquè això ja sovint ha estat posat de relleu.

Pel que fa a l'etimologia, hom discuteix entre teories diverses. La major part estan d'acord que deriva d'un substantiu que indicaria el lloc on fou engendrat el bord, prestant atenció als nombrosos paral·lels que signifiquen això en diverses llengües: al. *bankert* ('engendrat sobre un banc'), escand. ant. *hornungr* (id. en un racó), fr. dial. *champs*, -i (id. al mig del camp), occità antic *sebenc* (id. vora una tanca o bardissa, *sep, sebissa*), al qual es pot afegir el santand. *bardaliego*² (Alcalde del Río), derivat de *bardal* 'tàpia'.

Però en el cas de *bastard* dubtem sobre quin fou aquest substantiu. Hom ha suposat que fos el germànic **BANSTI* 'graner' (Sperber ja en els anys 1906-12; FEW I, 277; M-Lübke, VKR III, 1-4, cf. W. u. S. I, 36-37), i cal reconèixer que hi ha un bon paral·lel en el gall. merid. *fillo de paleiru*, usual vora la Límia (Schneider, VKR XI, gloss.). Però contra aquesta teoria hi ha una raó que tanca de cop: aquest mot germànic no ha existit mai en romànic i *bastard* és una creació gallo-romànica sense base germànica. És ben enginyós admetre, com féu Schuchardt (ZRPb. xxxiii, 345), fixant-se que *bastardo* pren a Gènova i en el Trentí el sentit de 'rebrot o tany d'una planta', que tindria el mateix origen que el cast. *vástago* (i castellà dialectal *bástiga*), que passen per emparentats amb *BASTÓ*;³ per a això, però, caldria que trobéssim en el romànic, i concretament en tany de França, una base com ara *BAST-*, i precisament a França no ha existit mai altra cosa que *BASTON*.

Cal reconèixer, doncs, que molta més aparença de veritat té la teoria dels qui ho deriven de *BAST* 'espècie de albarda', per allusió a les relacions dels traginers amb les mosses d'hostal, com les descrites en el Quixot en la història de Maritornes (I, xvi),⁴⁰

idea suggerida ja per Diez (Wb., 45) i mantinguda per lingüistes de tant de sentit comú com Spitzer (ZRPb. XLVI, 586; LI, 294-6) i Nyrop: no solament es troba també en francès antic una variant *fijs de bast* 'bastard', sinó que el filòleg danès va assenyalar (*Danske Videnskaberne Selskab* VIII, II, 17) un testimoni francès de la mateixa història de la «venta» quixotesca, en el S. XVI. Les objeccions de M-Lübke contra aquesta explicació són ingènues a tot ser-ho: el *bastard* que importa és el fill dels nobles i els nobles no cavalquen en mul o ase, que porten bast, sinó en cavall, que porta sella: però justament es tracta d'agreujar la injúria, donant a entendre que el *bastard* és el producte propi de gent vilana! El *bast* és un indret ben incòmode per a tals aventures, a la qual cosa replica encertadament Spitzer que precisament per aquesta incomoditat hom va escollir aquest terme per subratllar el caràcter de 'engendrat de qualsevol manera'. A tot això hi ha un fons d'històries apòcrifes, entretingudes i picaresques, que no tenen cap necessitat d'acostar-se a una veritat «històrica», però que convé que siguin caricaturals i sovint macarròniques: «In *ermanglio* di un letto, vogliamo nel boschetto» dirien femellers senyors vienesos a certes coxistes italianes!

Ara bé, l'única raó seriosa que hem de sospesar entre les objeccions de M-Lübke és que *bât* no és un mot considerat estrictament francès, i mal pogué formar-se tal derivat francès si el primitiu no ho era. Efectivament passa per ser manlleu occità en francès modern; però notem que tal occitanisme prengué aviat gran popularitat («je sais bien où le *bât* me blesse», dita ben francesa), i el mateix M-Lübke ha de reconèixer (i honestament ho cita) que ja n'hi ha algun que altre testimoni en francès antic. Però és que sobretot no hi ha raons ben fermes per creure que *bastard* es vaig crear en francès del Nord precisament, i no en forma més indefinida en diversos indrets de França. Els cavallers, els reis i els soldats del Nord penetraren constantment en el Midi des de temps immemorials. A partir de la batalla de Muret, el 1212, això esdevingué intensíssim, una constant, però des dels temps carolíngis és ja un fet més i més repetit. Sobretot, com he indicat abans, *bastard* apareix en les dues llengües en data coetània (o abans oc., 1010), i no presenta en llengua d'oc un desenrotllament menys popular que en el Nord; és des de l'occità, d'on és probable que es propagués a l'it., al castellà i al gall-port., tant almenys com des de la llengua francesa. Que Catalunya hi romangués refractària no és cap argument en contra: d'immoralitat, ben entès, n'hi havia igual pertot, però almenys en el terreny de l'admissió lingüística i literària l'ambient català restava molt més reclus a l'admissió de l'adulteri o de⁵⁵ l'estupre pastorellesc.

Acabem amb algun ús figurat. A més d'un lloc el sentit s'amplia i el mot es fa sinònim de «grosser» (Pz. Cabrero, *Guia de Ibiza*; d'ací pot sortir el cognom *Bastard*, que els mallorquins ortografien porugament *Bestard*). *Bastard* i *bastarda* es converteixen en